

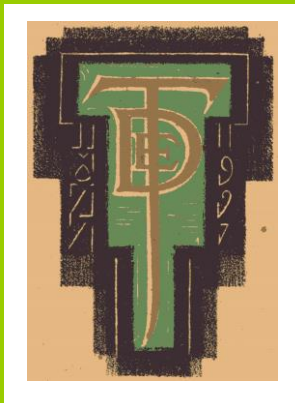
Tieleman & Dros Conservenfabrieken

De conservenfabrieken Tieleman & Dros in Leiden, opgericht in 1877, voerde de merknaam “Molen” voor haar producten – vleesconserven, soepen, jams, ijs et cetera. Daarom, en vanwege “de groote belangstelling, welke er voor onze Hollandsche molens bestaat”, kwam het bedrijf bij het 50-jarig jubileum op 8 mei 1927 met een album getiteld *Hollandsche Molens*, geschreven door Ir. A. ten Bruggencate, archivaris van de Vereeniging „De Hollandsche Molen”.

De keuze voor dit album kwam niet uit de lucht vallen. Ten Bruggencate had het jaar daarvoor samen met twee anderen een boek gepubliceerd „Onze Hollandsche Molen”, geïllustreerd met 41 fotoplaten; de stap naar een album was dus snel gemaakt. In 1929 verscheen nog een tweede deel van het boek.

Naast het molenalbum bracht het bedrijf ook een molenkalender uit met bruine platen, geproduceerd door Gebr. Cats Reclame-artikelen. Deze maandkalender heeft de correctere naam “Nederlandsche Molens”.

Het bovenmaatse, dunne molenalbum is een van de echte klassiekers. Ondanks dat het slechts 16 bladen heeft, is het in gebonden. De band en de vormgeving van de plaatjespagina's maken van dit album een bijzonderheid. De vormgeving in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid is van de toen 37-jarige kunstenaar Tine Baanders, lid van de vereniging van Grafische Vormgevers Nederland, die ook het bandontwerp van het boek “Onze Hollandsche Molen” had gemaakt. Een vergelijkbare kunstzinnige vormgeving vinden we verder alleen bij de kleine vogelalbums van Riem Vis, van de hand van de kunstenaar Eelco Leegstra. Tine Baanders ging in haar moderniseringsdrift zelfs zover dat ze voor het bedrijf een nieuw logo ontwierp, afgebeeld op de achterzijde van het album, met de letters T.E.D., de merknaam die gevoerd werd op de blikgroenten.

Of de bejaarde heren Tieleman en Dros in hun schik waren met deze modernisering valt te betwijfelen. In 1930 verschenen drie herdrukken van dit album, waarbij voor het omslagontwerp werd teruggevallen op een oubollig molentaferieel en het traditionele logo zoals hierboven is afgebeeld. De drie herdrukken hebben alle hetzelfde kaftontwerp, alleen gedrukt in wisselende kleuren, en het formaat is iets verkleind. Het bijzondere bladontwerp van Baanders is tamelijk ruw gekopieerd in zwart-wit.

Alle plaatjes werden 7 jaar lang op bonnen verstrekt. Maar vanaf februari 1934 werden de spaarders die hun bonnen inwisselden verrast met tussen de plaatjes gestoken kartonnetjes met de mededeling dat het betreffende plaatje niet meer voorradig is.

Volgende albums zaten er in deze crisistijd niet meer aan. Bij het zestigjarig jubileum in 1937 kwam het bedrijf met een totaal andere “jubileum uitgave”, namelijk een “legkaart” van het koninklijk paleis in Soestdijk. Het huwelijk van prinses Juliana, waar zoveel belangstelling voor was in die moeilijke tijd dat er zelfs een plaatjesalbum “Oranjevreugde” aan gewijd werd, zal daar mede de inspiratie voor geweest zijn.

De uit Amerika overgewaaid “jig saw puzzles” zoals we die nu kennen zijn pas na de oorlog algemeen in gebruik gekomen. Deze puzzel heeft al kenmerken van de “jig saw”.

Jubileumuitgave t.g.v. het zestigjarige jubileum – december 1937

Na de oorlog kwam het bedrijf nog een keer terug met molens. Eind 1949 werd een nieuw klassiek album uitgegeven, *Molens en Klederdrachten in Nederland*. Dit album bestaat uit twee los van elkaar staande onderdelen, “Molens in Nederland” en “Nederlandse klederdrachten”, die niets anders met elkaar van doen hebben dan dat ze beide tot op zekere hoogte tot de Nederlandse folklore gerekend kunnen worden. Dit album is veel kleiner, ongeveer A4 formaat, en met 62 pagina’s veel dikker. De molenplaatjes zijn vergelijkbaar met het oude album, maar ze zijn nieuw geschilderd. In dit album zijn de kunstenaars wel vermeld. Het deel Molens is geschreven door H. Warnaars, bestuurslid van dezelfde vereniging „De Hollandsche Molen”, en de illustraties zijn van J.W. Heyting, die enkele jaren later ook de plaatjes van de twee laatste grote albums van Hille maakte. Het deel Klederdrachten is geschreven door M.A. Hijlkema, wetenschappelijk assistente van het Nederlands Openlucht museum, en de plaatjes zijn geschilderd door een andere assistent, J. Duyvetter. In dit album is een herdruk van de boeken “Onze Holl. Molens” in één deel aangekondigd, maar die is onbekend.

Tieleman & Dros is een familiebedrijf gebleven, gedreven door de nazaten. Nederlands Indië was een grote afzetmarkt van TIDRO-conserven. Om aan de crisis in de dertiger jaren het hoofd te kunnen bieden werd in 1935 een conservenfabriek in Indië geopend. Na de oorlog was de concurrentiestrijd in de levensmiddelenindustrie voor dit sterk seizoengebonden bedrijf moeilijk. Het verlies van Indië eind veertiger jaren was een klap die het bedrijf niet te boven kon komen. Het 75-jarig jubileum haalde in 1952 nog de krant, maar het bedrijf ging in juli 1954 dicht en werd in april 1955 failliet verklaard.

TIEL01

Hollandsche Molens

Hollandsche Molens, door Ir. A. ten Bruggencate. Bandontwerp en bladversiering van Tine Baanders. Uitgave van Tieleman & Dros – Leiden. Augustus 1927

29 pagina's vanaf een leeg voorloopblad plus een blad met een gelegenheidsgedicht van Clinge Doorenbos achterin. 50 aquarelplaatjes om in te plakken op aparte plaatjespagina's en gedeeltelijk in de tekst.

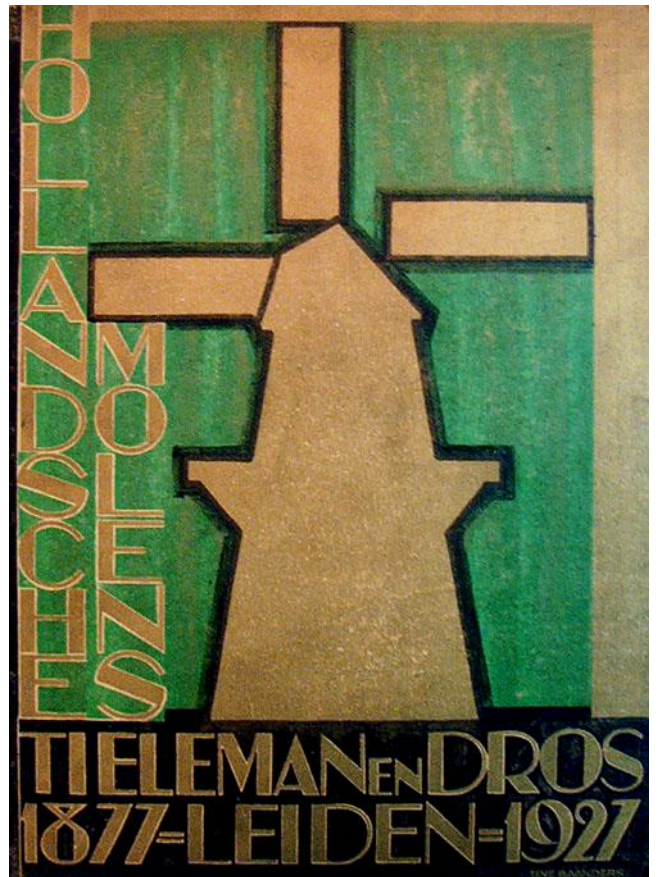
Met een getypte begeleidende brief m.b.t. het verkrijgen van de plaatjes d.d. October 1927.

Kenmerken

Uitzonderlijk groot inplakalbum (25 x 32,3 cm), ingebonden met zwarte gelakte linnen rug zonder titelopdruk en beplakt voor- en achterplat. Uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de firma T&D. Voor de achterzijde ontwierp Baanders een jubileumlogo (zie hiervoor). Er is een goede kwaliteit papier gebruikt, die geen verzuringsvlekjes vertoont.

De tekst van Ten Bruggencate, die door T&D wordt aangeduid met "causerie", beslaat inclusief het voorwoord 12 pagina's, verdeeld in 7 korte hoofdstukjes.

Op 10 linkerpagina's die wisselend voorzien zijn van drie verschillende dessins, zijn telkens 4 plaatjes opgenomen met daaronder een korte omschrijving.

De aquarelplaatjes van het forse formaat 70 x 97 mm, zijn gedrukt op dun papier. De achterzijde van de plaatjes, die op bonnen verstrekt werden, is blanco of alleen voorzien van een reclame van Tieleman en Dros, Fabrikanten van de bekende Blikgroenten merk „Molen”. De plaatjes zijn (deels ?) nageschilderd van foto's uit de collectie van de Vereniging "De Hollandsche Molen", waarvan er enkele voorkomen in de twee boeken "Onze Hollandsche Molen", door C. Visser, A. ten Bruggencate en J. Schregardus.

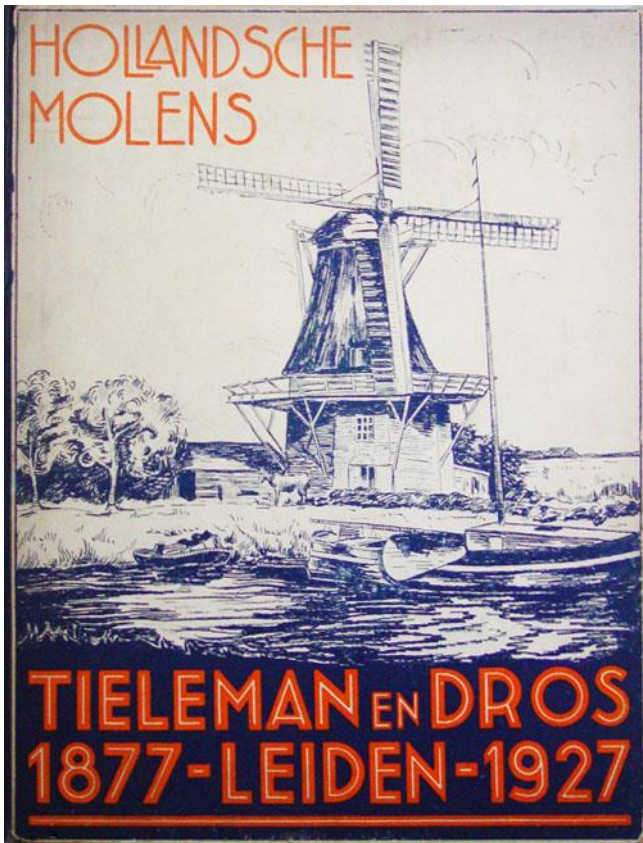
De plaatjes zijn in de linkerbovenhoek doorlopend genummerd 1 – 50 en zijn ongesigneerd. De maker is onbekend.

Inhoud

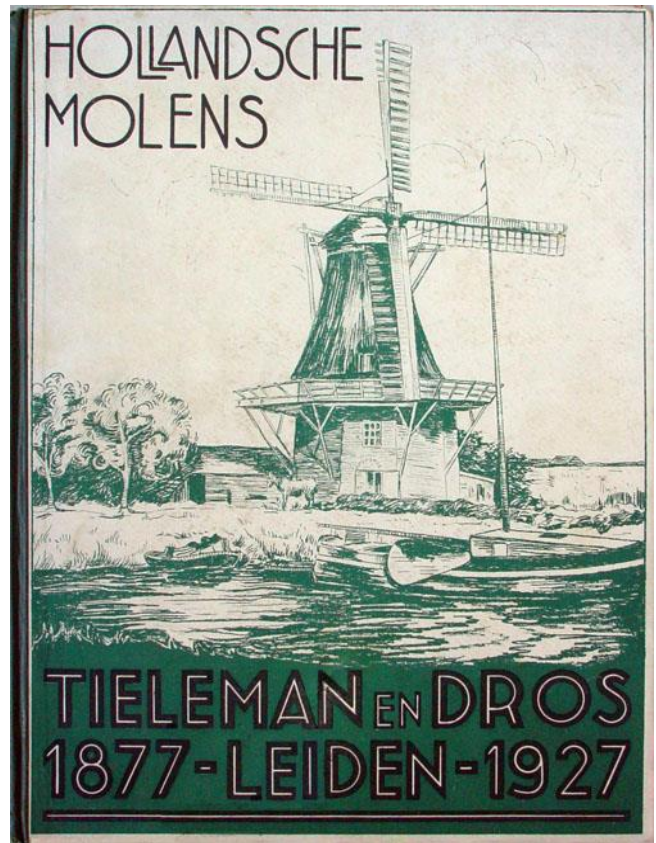
De tekst is beknopt en eenvoudig gehouden, om deze leesbaar te maken voor de leek, en tegelijkertijd wordt een tamelijk volledig overzicht gegeven. De 7 hoofdstukjes van elk 1 of 2 pagina's zijn getiteld: Standerdmolens, Wipkorenmolens, Bovenkruiers, Watermolens, Molengroepen (voor getrapte bemaling), Fabrieksmolens en tenslotte een triest hoofdstuk over de voortschrijdende Molenafbraak.

46. Ontredderde korenmolen te Delft (Z.-H.)

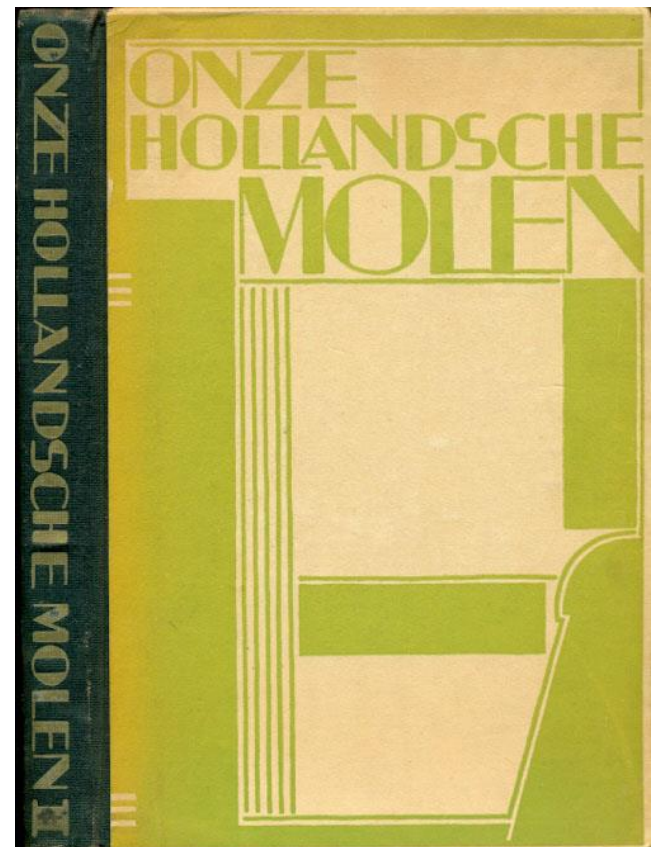
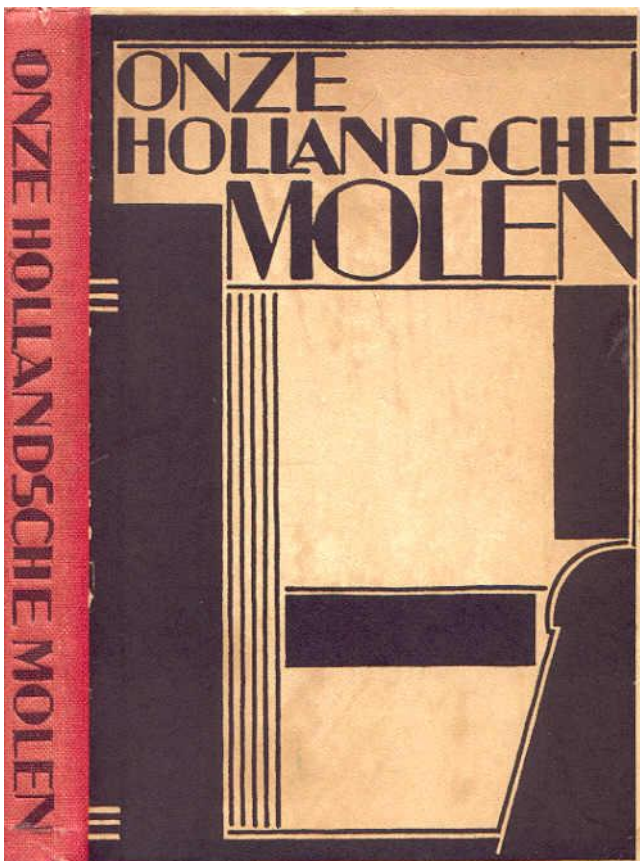

1^e herdruk Januari 1930

3^e herdruk December 1930

De 2^e herdruk van October 1930, met een zeer kleine oplage, heeft dezelfde omslag als die van december.

De foto's in de boeken "Onze Hollandsche Molen" en de overeenkomstige plaatjes in het album zijn:

deel I

1. de Adriaan Haarlem
2. het juffertje
3. Open standerdmolen Sluis
4. idem Wanneperveen
5. idem Putte
6. idem Ter Haar gem. Vlagtwedde
7. half gesloten Herkenbosch = plaatje 4
8. gesloten Deurne
9. idem Weert
10. idem Doesburgerbuurt Ede
11. wipkorenmolen Lopikerwetering
12. idem De Horn Aduard
13. stenen bovenkruier Alkmaar
14. idem Delfshaven R'dam
15. idem Heeze
16. idem Ede
17. rieten id. Nes op Ameland
18. id. Elp Westerbork
19. achtk. Harlingen
20. id. Zuidwolde Bedum
21. torenmolen Huissen = plaatje 17
22. wipwatermolen Tienhoven
23. id. Jutfaas = plaatje 27 met drukfout "Jurfaas"
24. id. Kikkerij Steenwijk
25. id. Haastrecht
26. achtkante binnenkruier Snevert Schagen
27. achtkante bovenkruier Uithoorn
28. id. Baambrugge

29. Reeuwijksche watermolen Gouda
30. Tjasker Deinum
31. aanbregertje Amsterdam
32. paltrok de Otter Amsterdam
33. id. de Zalm Zaandam
34. 8k bovenkruier Maredijk Leiden
35. id. Deventer
36. 8k oliemolen st Willebrordus 't Kalf Zaandam
37. 8k b Grauwe Hengst Zaandam
38. groep Schermerpolder
39. groep Ursem – Schermerhorn
40. groep Elshout Lekkerland
41. idem staand

deel II

1. steenen Walmolen De Roos Delft = plaatje 19
2. 5 molens Oudorp
3. groep Haastrecht
11. de schoolmeester = plaatje 45
26. gesloten standerdmolen Neerlangbroek
27. wipkorenmolen Abbekerk
28. idem Overschild gem. Slochteren
29. bovenkruier Vreeland
30. wipwatermolen Groot-Ammers
31. bovenkruier Nieuwveen
32. Tjasker Ylst
34. Oliemolen de Mol Wormer
35. Paltrok de Poelenburg Zaandam
36. het kleine poortje Koog aan de Zaan
37. molengroep nabij Schermerhorn

TIEL02

Molens en Klederdrachten in Nederland

Molens en Klederdrachten in Nederland. Molens door H.B.E. Warnars, geïllustreerd door J.W. Heyting; Klederdrachten door Mej. M.A. Hijlkema, geïllustreerd door J. Duyvetter. Uitgave Tieleman & Dros – Leiden. Herfst 1949. (verschenen maart 1950)

N.B. De naam van de illustrator van het deel Molens is op het titelblad foutief weergegeven; dit is Heyting.

62 pagina's vanaf het tweede schutblad, plus een pagina colofon achterin. 50 aquarelplaatjes om in te plakken bij de tekst. 2 paginagrote molenplaten en 1 paginagrote klederdrachtplaat los met het album meegeleverd. Met losse gele aanbiedingsbrief "Wat een pracht van een Album" (onder A4, december 1949), en gele aanmeldingskaart voor Vereniging De Hollandsche Molen.

Prijs: 2,35 incl. de 3 grote platen

Kenmerken

Halffinnen album van ongeveer A4 formaat (21,5 x 29), met lichtgrijze rug zonder titelopdruk en beplakt voor- en achterplat. Het is veel kleiner, maar met 62 pagina's veel dikker dan het voorgaande. Het is gedrukt op een mooi crèmekleurig papier dat geen verzuringsvlekjes vertoont. Voor het titelblad en voor de omschrijvingen van de afbeeldingen is een oker steunkeur gebruikt.

Dit album bestaat uit twee los van elkaar staande delen, "Molens in Nederland" en "Nederlandse klederdrachten", van verschillende auteurs, beide met 25 plaatjes van verschillende illustratoren. Het deel Molens beslaat 35 pagina's, het deel Klederdrachten 21 pagina's. In beide delen komen een aantal pentekeningen voor. De tekst is niet in kolommen verdeeld en is gezet in een vrij grote letter met een brede buitenmarge. Het deel Molens bestaat na een woord vooraf uit 5 hoofdstukken, het deel Klederdrachten na een algemeen overzicht uit 8 korte stukjes.

De molenplaatjes in dit album zijn vergelijkbaar met het oude album, maar ze zijn nieuw geschilderd. De plaatjes zijn van hetzelfde formaat als van het eerste album, weer gedrukt op dun papier met blanco achterzijde en het nummer van het plaatje linksboven op de afbeelding. De molenplaatjes van het eerste en het tweede album zijn daarom alleen van elkaar te onderscheiden doordat die van het tweede album gesigneerd zijn.

De plaatjes zijn doorlopend genummerd en zijn gesigneerd, molens 1 – 25 (J.W. Heyting), klederdrachten 26 – 50 (JD).

Inhoud

Het deel Molens komt uiteraard overeen met het oude album, maar is wat globaler: Over de molens in het algemeen (inclusief het onderscheid stellingmolen, standermolen e.d.), Bedrijfsmolens, De watermolens, Molenleven, molengebruiken, enz., en tenslotte: Hoe het molens na hun bloeitijd verging en welk perspectief er thans in zit.

Het deel Klederdrachten begint met een Algemeen overzicht, en is daarna in 8 regio's ingedeeld: Groningen, Friesland en Drente samen, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, en tenslotte Brabant en Limburg weer samen, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar de "poffer".

FRIESLAND omstreeks 1780. – Aanzienlijke vrouw met de z.g. Duitse muts. Een smal oorijzer houdt het gesteven bouwsel van tule en kant in de vereiste vorm. Op de muts een platte halfronde strohoed, van binnen bekleed met sits. Het costume is grotendeels het algemene modecostuum van die tijd.

